

KATECHEZA DOROSŁYCH REALIZACJĄ PROGRAMÓW DUSZPASTERSKICH KOŚCIOŁA W POLSCE

W teologii pastoralnej „duszpasterstwo” jest określane jako strategią całego Kościoła, „który w oparciu o naukowo wypracowane modele teologiczne, imperatywy i programy działania, rozwija inicjatywy zmierzające do zaktualizowania zbawczego dzieła Chrystusa w teraźniejszości”¹. W określeniu duszpasterstwa należy przede wszystkim uwzględnić elementy antropologiczno-personalne i chrystologiczno-soteriologiczne. Zwraca na nie szczególną uwagę Jan Paweł II, który podaje, że: „człowiek jest pierwszą drogą, po której winien kroczyć Kościół w wypełnianiu swego posłannictwa, jest pierwszą i podstawową drogą Kościoła, drogą wyznaczoną przez samego Chrystusa (...), drogą, która prowadzi niejako u podstawy tych wszystkich dróg, jakimi Kościół kroczyć powinien, ponieważ człowiek – każdy bez wyjątku – został odkupiony przez Chrystusa” (RH 14). Katecheza, jako działanie Kościoła, domaga się udziału wszystkich podmiotów eklezyjalnych w posłudze słowa Bożego, dowartościowania posług i charyzmatów obecnych we wspólnotie kościelnej². Katecheza dorosłych, pojmowana jako czynności duszpasterskie skierowane ku dorosłym, ma na celu utrwalenie i pogłębienie wiary oraz życia religijnego ludzi dorosłych³. Aby ukazać całe piękno i wielkość Ewangelii życia należy „zwrócić szczególną uwagę na wielość gestów, symboli i obrzędów, które są *miejscem* spotkania człowieka z Bogiem. Mając na uwadze postępujący zanik wrażliwości u współczesnego człowieka, ten właśnie wymiar ukazywania piękna i bogactwa treści jest dziś szczególnym wyzwaniem. Jakkolwiek wszelkie inicjatywy służące wysławianiu Ewangelii życia na forum powszechnym należy właściwie poprzeć i upowszechniać, to jednak należy zabiegać w pierwszej kolejności o to wszystko, co (...) pozwoli w codziennym życiu wyrazić miłość do innych i dar z samego siebie”⁴.

¹ Por. W. Piwowarski, *Socjologia religii a teologia pastoralna i duszpasterstwo*, w: *Z badań nad religijnością polską. Studia i materiały*, Poznań-Warszawa 1986, s. 68.

² Por. E. Alberich, *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, Warszawa 2003, s. 168; zob. F. Woronowski, *Przewodnik duszpastersko-apostolski. Synteza założeń uczestnictwa w posłanniczej działalności Kościoła*, Lubaczów-Łomża 1985.

³ Por. W. Miziołek, *Drogi katechezy dorosłych*, w: *Ewangelizacja*, red. J. Krucina, Wrocław 1980, s. 261.

⁴ Z. Zimowski (bp), „Otoczmy troską życie” – program katechetyczno-duszpasterski w roku 2008/2009, „Zeszyty Formacji Katechetów” (2008) nr 4 (32), s. 8.

W duszpasterstwie chodzi przede wszystkim o to, aby „katecheza dzieci, młodzieży, dorosłych, katecheza ciągła nie były jak gdyby terenami oddzielnymi od siebie czy pozbawionymi łączności. Jeszcze ważniejsze jest, by nie doszło między nimi do całkowitego rozłam, lecz wręcz przeciwnie, trzeba, aby się one między sobą uzupełniały. Dorosli bowiem mają wiele do dania młodzieży i dzieciom w dziedzinie katechezy, ale mogą też wiele od nich otrzymać dla wzrostu własnego życia chrześcijańskiego”⁵. Działalność duszpasterska jest obszarem działania „ad intra” wspólnoty Kościoła poprzez wypełnianie dobrze znanych funkcji: kultu, celebracji, sakramentów, przepowiadania, katechezy, życia wspólnotowego, posługi miłosierdzia⁶. Duszpasterstwo jest zorganizowaną działalnością zbawczą Kościoła, „do którego przynależą wszyscy chrześcijanie ze szczególnego wezwania, połączonego z działaniem łaski i tworzą go przez to, że stanowią wspólnotę z samym Chrystusem. W duszpasterstwie uczestniczą wszyscy ochrzczeni, zgodnie z własnym powołaniem, z którego wynikają konkretne zadania ewangelizacyjno-apostolskie. Motywem aktywności duszpasterskiej jest odpowiedzialność wszystkich uczniów Jezusa za życie Kościoła i realizację jego zbawczej misji. Duszpasterstwo obejmuje zarówno wiernych uświadomionych i konsekwentnych, jak również słabo uświadomionych i mało konsekwentnych w wyznawaniu wiary w Chrystusa, który umożliwia spotkanie z Bogiem i nawiązanie z Nim dialogu, a także trwanie z Nim we wspólnocie kościelnej”⁷. Według *Directorium Catechisticum Generale* katecheza dorosłych jest docelową formą katechezy, ku której skierowane są wszystkie pozostałe formy, „a to z tej racji, że ta właśnie katechizacja ma na uwadze ludzi zdolnych do odpowiedzialnego w pełni przyzwolenia”⁸. Dlatego też rozwijanie katechezy dorosłych jest jednym z najważniejszych zadań duszpasterskich Kościoła.

Zaproponowany temat: *Katecheza dorosłych realizacją programów duszpasterskim Kościoła w Polsce* jest rzadko podejmowany⁹ i wymaga opracowania teoretycznego, jak i wskazania nowych form realizacji. Lektura programów duszpasterskich Konferencji Episkopatu Polski z ostatniej dekady wskazuje, że стоимy przed złożonym wyzwaniem realizacji katechezy dorosłych w jej współczesnych uwarunkowaniach. Należy poszukiwać nowych, adekwatnych kierunków i form pracy duszpasterskiej Kościoła aby mówić o skutecznej katechezie dorosłych. W niniejszym artykule zostanie skonfrontowany problem Katechezy dorosłych a założenia programów duszpasterskich Kościoła w Polsce. Następnie zostaną ukazane treści programów duszpasterskich, które zawierają główne przesłanie katechezy dorosłych. W ostatnim

⁵ CT 45.

⁶ Por. E. Alberich, *Katecheza dzisiaj...*, s. 47.

⁷ W. Piwowarski, *Socjologia religii...*, s. 68 i 74.

⁸ DCG 20.

⁹ Por. J. Stala, *Katecheza dorosłych w programie duszpasterskim parafii*, w: *Katecheza dorosłych*, K. Misiaszek, J. Stala (red.), Tarnów 2009, s. 191-211; S. Łabendowicz, *Katecheza dorosłych części programu duszpasterskiego*, „Zeszyty Formacji Katechetów” (2009) nr 2, s. 31-42.

etapie wskazano możliwości realizacji katechezy dorosłych wynikające z założeń programów duszpasterskich Kościoła.

1. Katecheza dorosłych a założenia programów duszpasterskich

W dokumencie *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej* czytamy: „Katecheza dorosłych jest pierwszym, podstawowym, integralnym, systematycznym pogłębieniem otrzymanej na chrzcie świętym wiary, której rozwój dokonuje się w ciągu całego życia osoby w perspektywie osiągnięcia pełni dojrzałości Chrystusa”¹⁰. Tak więc z formacji katechetycznej nie zwalnia człowieka ani wiek, ani pochodzenie, ani stanowisko czy wykształcenie¹¹. Podobnie, jak każdy inny okres życia człowieka, także i okres dorosłości odznacza się charakterystycznymi cechami i niesie specyficzne problemy. Stawia to przed dorosłym człowiekiem wymagania ciągłego rozwoju religijnego i podejmowania wciąż na nowo starań o integrację Ewangelii i życia¹². Człowiek dorosły może wypełnić swoje chrześcijańskie obowiązki wobec bliźnich wtedy, gdy będzie dojrzały w swojej wierze¹³, dlatego katecheza skierowana do niego musi być na miarę człowieka dorosłego. W refleksji teologiczno-pastoralnej przedstawia się różne motywy na rzecz katechezy dorosłych. Niektóre z nich odwołują się do wiary dorosłego, inne do pełnionych przez niego zadań w społeczeństwie i wspólnocie kościelnej, inne przywołują uwielbienie Boga i dobro Kościoła¹⁴. Chodzi zatem o realizowanie w katechezie dorosłych celu ewangelizacyjnego, inicjacyjnego, formacyjnego i społecznego. To wszystko jest potrzebne, ponieważ do zadań katechezy na miarę człowieka dorosłego należy wspomaganie wzrostu jego osobowości i osiągnięcie dojrzałości. Dorosły wypełni swoje obowiązki wobec bliźnich: małżeńskie, rodzinne, zawodowe, ekonomiczne, polityczne czy kulturowe, jeśli będzie dojrzały w swojej wierze¹⁵.

Programy duszpasterskie powinny wspomagać katechezę w rozwoju wiary chrześcijańskiej w jej integralności, autentyczności i systematyczności. Zgodnie z założeniami *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* w katechezie dorosłych należy stawiać „na pierwszym planie głoszenie zbawienia, oświecając rozmaite dzisiejsze trudności, ciemności nieporozumienia, przesady i zastrzeżenia, pokazując wpływ duchowy i moralny orędzia, wprowadzając do chrześcijańskiego czytania Pisma Świętego

¹⁰ KDWCh 32.

¹¹ Por. W. Koska, *Katechetyka*, Poznań 1993, s. 127-129.

¹² Por. T. Panuś, *Zasada wierności Bogu i człowiekowi i jej realizacja w polskiej katechizacji*, Kraków 2001, s. 254.

¹³ Por. KDWCh 21.

¹⁴ Por. KDWCh 20.

¹⁵ Zob. KDWCh 21-22.

i do praktyki modlitwy”¹⁶. Katecheza, wspomagając człowieka w pełnej realizacji siebie samego, powinna być w swoim charakterze żywa i aktualna, aby uczestniczący w niej dorośli mogli stopniowo „potwierdzać świadomość własnej wartości i osobowej godności”¹⁷. Dla zrozumienia współczesnego człowieka należy najpierw spojrzeć na jego problemy, wartości, niepokoje i nadzieje, osiągnięcia i porażki¹⁸. Dlatego też, jeżeli katecheza ma mieć charakter odpowiadający człowiekowi dorosłemu, to powinna wychodzić od problemów ludzi dorosłych, którzy chcą chrześcijaństwa dojrzałego, przekraczającego wyobrażenia dziecięce¹⁹. Jan Paweł II przypomina, że „świat, w którym młodzi mają żyć i świadczyć o wierze, którą katecheza stara się zbadać i utwierdzić, po większej części znajduje się we władaniu dorosłych, dlatego ich wiara winna być również stale oświecana, wzmacniana i odnawiana, aby przeniknęła całą działalność doczesną, za którą są odpowiedzialni. Aby zaś katecheza mogła być skuteczna, powinna być ciągła; będzie bowiem rzeczywiście daremna, jeśli zatrzyma się na samym progu wieku dojrzałego; choć bowiem, oczywiście w innej formie, niemniej niezbędna okazuje się dla dorosłych”²⁰.

Człowieka dorosłego kształtuje się nie tylko przez nauczanie, wychowanie, wtajemniczenie i świadectwo, ale poprzez ciągłe formowanie jego dojrzałości osobowej. Przedmiotem katechezy jest zatem nie tylko nauczenie dorosłych życia chrześcijańskiego, ale także pomoc im w rozumieniu wiary i współczesnego świata. Potwierdzeniem tego stwierdzenia są słowa zawarte w *Dyrektorium ogólnym o katechizacji*, gdzie czytamy, że „katechizację dorosłych należy uznać za docelową formę katechezy, ku której skierowane są w pewien sposób – zawsze również konieczne – wszystkie pozostałe formy. Wynika z tego, że katecheza innych grup wiekowych powinna mieć ją jako punkt odniesienia oraz być z nią zestawiona w spójnym procesie katechetycznym w ramach duszpasterstwa diecezjalnego”²¹. Formułując programy duszpasterskie, ich cele i zadania, zaczęto więc uwzględniać takie czynniki, dzięki którym katecheza dorosłych będzie odpowiadała człowiekowi dorosłemu. Pojawił się również postulat, aby i sama katecheza dorosłych stawała się „katechezą dorosłą”, „dojrzałą”, co odnieszono do jej celów, treści, języka i metody, a więc do jej całościowego ujęcia²². Celem ostatecznym tak formułowanych programów jest uświadomienie katechizowanemu, aby swój stan życia przeżywał, jak dojrzały chrześcijanin. Powinno się to dokony-

¹⁶ DOK 175.

¹⁷ KDWCh 49.

¹⁸ Por. W. Śmigiel (bp), *Priorytety pastoralne Kościoła w Polsce w świetle adhortacji apostolskiej „Evangelii gaudium”*, „Roczniki Teologiczne” T. LXII z. 6 (2015), s. 33-45

¹⁹ Por. K. Misiaszek, *Katecheza dorosłych w dokumentach Kościoła*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnotach Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 33.

²⁰ ChL 43.

²¹ DOK 59.

²² Por. E. Alberich, A. Binz, *Adulti e catechesi. Elementi di metodologia catechetica dell' età adulta*, Torino 2004, s. 60.

wać przez nabywanie odpowiednich postaw i zachowań. Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Catechesi tradendae*, dając wyraz duszpastersko-katechetycznej troski Kościoła o dorosłych, stwierdza: „przechodząc w myśli szeregi tych, których należy objąć katechizacją, nie mogę pominąć jednej z największych trosk Ojców Synodu, troski dotkliwej i naglącej, zrodzonej z powszechnego doświadczenia. Chodzi (...) o problem wielkiej wagi, jakim jest katecheza dorosłych. Jest to najznakomitsza forma katechezy, ponieważ zwraca się do osób wykonujących największe zadania i w ogóle zdolnych do życia według Orędzia Chrześcijańskiego i to w jego pełni. Wspólnota chrześcijańska nie może prowadzić katechezy stałej z pominięciem bezpośredniego i wypróbowanego udziału dorosłych”²³.

Do szczególnych form katechezy dorosłych, które należy uwzględnić w ramach programu pastoralno-katechetycznego, opracowywanego przez wspólnoty eklesjalne, należą katechezy wtajemniczenia chrześcijańskiego lub katechumenatu dorosłych. Taka katecheza ma nawiązywać do tradycyjnych form wspólnotowego przeżywania roku liturgicznego (misje, rekolekcje, homilie, kazania niedzielne i świąteczne) oraz odnosić się do znaczących wydarzeń w życiu osobistym i rodzinnym (przyjmowanie sakramentów, religijne wychowywanie dzieci, choroba, śmierć). Program duszpasterski powinien także uwzględnić katechezę egzystencjalno-liturgiczną, która pomaga wiernym w poszukiwaniu sensu życia i realizacji powołania do świętości we wspólnocie Ludu Bożego. W programie duszpasterskim nie powinno także zabraknąć wskazań dotyczących katechezy społeczno-politycznej, która wesprze wiernych w chrześcijańskiej interpretacji sytuacji społeczno-politycznych i umotywuje ich wiarę do twórczego zaangażowania w tej dziedzinie²⁴. Jak czytamy w jednym z programów duszpastersko-katechetycznych, „wszelkie inicjatywy służące ukazywaniu pełnej prawdy o życiu ludzkim, jak również będące konkretną formą posługi na rzecz życia winny mieć nade wszystko charakter posługi miłości. Chodzi tu przede wszystkim o osobiste świadectwo miłości bezinteresownej, która niejednokrotnie przybiera formę wolontariatu. Należy tu podkreślić pilną potrzebę cierpliwej i odważnej pracy wychowawczej”²⁵.

Realizacja zadań katechezy dla dorosłych jest uzależniona od tworzonych aktualnie programów duszpastersko-katechetycznych. *Dyrektorium ogólne o katechizacji* wskazuje na ogólne zadanie katechezy dorosłych, jakim jest odpowiedź chrześcijańskiej wiary na najpilniejsze potrzeby naszych czasów²⁶. Zawarta w programach duszpasterskich idea katechezy dorosłych realizuje się poprzez formację i dojrzewanie życia w Duchu Chrystusa Zmartwychwstałego. Trzeba wychowywać do oceny w świetle wiary różnych zmian społeczno-kulturalnych oraz wyjaśniać problemy religijne i moralne. Jednocześnie programy zachęcają do rozwijania podstawy wia-

²³ CT 43.

²⁴ Por. DOK 176.

²⁵ Z. Zimowski, „Otoczmy troską życie”..., s. 9.

²⁶ Por. DOK 175.

ry, formowania odpowiedzialności za Kościół i umiejętności dawania świadectwa chrześcijańskiego w społeczeństwie²⁷. *Dyrektorium apostołstwa świeckich* proponuje działania na dwóch płaszczyznach: duszpasterstwa elit i duszpasterstwa masowego. *Duszpasterstwo elit* ma realizować się głównie poprzez upowszechnianie rekolekcji zamkniętych (por. DAŚ 119) oraz prowadzenie miesięcznych dni skupienia dla osób zaawansowanych w życiu wewnętrznym (por. DAŚ 121). Natomiast w *duszpasterstwie masowym* wzywa do wykorzystania dużych zgromadzeń wiernych w trakcie misji i rekolekcji tak, by przyjmowały one charakter zbiorowego szkolenia do apostołstwa (por. DAŚ 120)²⁸. Według dokumentu Synodu Archidiecezji Gnieźnieńskiej – *Wierni świeccy w Kościele*, w numerze 381 czytamy, że „duszpasterze pracujący w parafii powinni zatem zatroszczyć się o prowadzenie różnego rodzaju form tej formacji, wśród których na szczególną uwagę zasługuje katecheza dorosłych. Formacja świeckich powinna wejść na stałe do programu zwyczajnego duszpasterstwa parafialnego”²⁹. Natomiast w numerze 382 podaje się, że „w ramach duszpasterstwa diecezjalnego powinny być organizowane różne formy rekolekcji i dni skupienia dla ruchów, stowarzyszeń i grup apostołskich działających w parafiach”³⁰.

Według nauczania Kościoła ewangelizacja i apostołstwo nie są przywilejem tylko pewnych grup ludzi, ale bierze w nich udział cały lud Boży. W realizację misyjnego charakteru Kościoła są włączeni również ludzie świeccy, „którzy uczestniczą w nauczycielskim, uświęcającym i pasterskim posłannictwie Kościoła”³¹. Wezwanie wobec dorosłych, aby stali się świadkami żywej wiary w świecie, wymaga dobrej, zaplanowanej i skutecznej formacji, którą podejmuje się najpierw w domu, a potem w szkole i w parafii (por. DA 28). Włączenie się w życie i działalność Kościoła poprzez codzienne dawanie świadectwa wiary wynika z przyjętego chrztu. Katecheza dorosłych motywuje, zachęca i mobilizuje do formacji duchowej i doktrynalnej, wspomaga wdrażanie prawd ewangelicznych w życie codzienne oraz daje odwagę i uzdalnia do realizacji powołania misyjnego członków Kościoła przez świadectwo, dialog ze światem i głoszenie Chrystusa słowem³². Ważną rolę w kształtowaniu duszpasterskiej wizji Kościoła w Polsce po 1989 r. odgrywają formułowane przez Konferencję Episkopatu Polski programy duszpasterskie, które podkreślają jak ważna jest wiara na każdym etapie życia człowieka. Ważnym elementem procesu programowania katechezy i całej działalności duszpasterskiej jest wspólnota ko-

²⁷ Por. tamże.

²⁸ Por. P. Tomasiak, *Miejsce katechezy dorosłych w duszpasterstwie Polskim*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 201-202; W. Miziołek, *Wizja duszpasterskiej pracy Kościoła*, w: *Ewangelizacja*, red. J. Krucina, Wrocław 1980, s. 195-205.

²⁹ Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej, *Wierni świeccy w Kościele*, www.archidiecezja.pl.

³⁰ Tamże.

³¹ J. Mariański, *Apostołstwo świeckich w Kościele*, w: *W dwudziestolecie Soboru Watykańskiego II*, red. J. Homerski, F. Szulc, Lublin 1987, s. 95.

³² Por. DOK 194; por. J. Stala, *Katecheza dorosłych w programie duszpasterskim parafii*, jw.

ścielna (parafia), będąca podmiotem, miejscem i przedmiotem programu, którego celem jest rozwój wiary dorosłych. Można to osiągnąć poprzez włączanie programów katechezy dorosłych do całościowego projektu pracy duszpasterskiej parafii. Katecheza dorosłych, „jako posługa Kościoła na rzecz królestwa Bożego, znajduje we wspólnocie kościelnej swoje naturalne miejsce trwania i rozwoju. Cała więc *wspólnota chrześcijańska* jest za nią odpowiedzialna tym bardziej, że w przypadku osób dorosłych mamy do czynienia z takimi jej członkami, którzy mogą w stopniu najwyższym zapewnić katechezie trwałość i skuteczność. Dlatego to właśnie w parafii katecheza dorosłych może być najbardziej skutecznie programowana, realizowana, wspomagana w swoim rozwoju, stając się także przedmiotem modlitwy, żywego zainteresowania i poczucia współuczestnictwa”³³.

Kształcenie dorosłych obejmuje wyposażenie człowieka w wiadomości i umiejętności oraz rozwijanie jego zdolności i zainteresowań. Proces formowania w wierze to również rozwijanie uczuć i woli, a nawet cech fizycznych. Wiąże się to z wychowaniem moralnym i estetycznym oraz budzeniem pragnienia do wyboru szlachetniejszego życia³⁴. Dokument *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej* przypomina, że: „stanem pożądanym jest, aby w Kościołach partykularnych zarówno na poziomie ponadparafialnym, jak międzynarodowym funkcjonowało wiele modeli katechezy dorosłych. Podobny postulat odnosi się także do różnicowania kierunków katechezy dorosłych według stopnia rozwoju duchowego osób w niej uczestniczących”³⁵. Katecheza dorosłych jest integralnie związana z konkretnym środowiskiem, które stanowi jej przedmiot i podmiot. W katechezie podejmuje się więc zagadnienia dotyczące tożsamości różnych środowisk, ich zadań i wzajemnej współpracy³⁶. Wymaga to umiejętności włączenia dorosłych katechizowanych w rozwój świata w wymiarze ekonomiczno-społecznym i społeczno-kulturalnym³⁷. Według zaleceń dokumentu *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej* „najbardziej odpowiednimi i wyrazistymi formami katechezy dorosłych, a więc takimi, których nie można pominąć, wydają się być dzisiaj te, które obejmują grupy rodzinne (rodzice, małżonkowie...), grupy szkolne, parafialne czy inne rodzaje zrzeszeń, a także grupy osób, które znajdują się w sytuacjach o szczególnym znaczeniu egzystencjalnym (przygotowanie do życia sakramentalnego, przeżywanie śmierci i pogrzebu czy inne celebracje o charakterze wspólnotowym, tradycyjne święta”³⁸.

W tematach podejmowanych w katechezie dorosłych, oprócz dowartościowania rodziny, powinny znaleźć się zagadnienia, które ukazują rolę innych środowisk

³³ KDWCh 81.

³⁴ Por. F. Urbańczyk, *Dydaktyka dorosłych*, Wrocław 1973, s. 11.

³⁵ KDWCh 65.

³⁶ Por. J. Stala, *Współpraca środowisk w posłudze katechetycznej*, w: *Miejsca katechezy. Rodzina, parafia, szkoła*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 2005, s. 139.

³⁷ Por. KDWCh 15-16.

³⁸ KDWCh 60.

w życiu człowieka. Mówi o tym na przykład *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*: „tam, gdzie rodzina nie daje i nie zapewnia swoim członkom możliwości przeżycia i doświadczenia wiary, winny ją w tym względzie wesprzeć i dopełnić inne środowiska wychowawcze”³⁹. Środowiskiem życia człowieka jest *społeczność ludzka*, dla człowieka wierzącego jest to wspólnota wierzących – Kościół. Kolejnym środowiskiem życia człowieka są różne grupy społeczne (społeczności lokalne), np. wspólnota parafialna i istniejące w niej ruchy, grupy lub stowarzyszenia kościelne. To pojawiające się w społeczeństwie wielkie pragnienie wspólnoty zostało odczytane przez Kościół i podjęte w katechezie. Dlatego też – jak podaje *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* – „katecheza dorosłych podejmowana jest przede wszystkim przez ruchy, stowarzyszenia i organizacje katolickie”⁴⁰. Następnym środowiskiem życia człowieka dorosłego jest zakład pracy i *życie zawodowe*. W katechezie dorosłych podejmuje się tematy, które z jednej strony przygotowują dorosłych do pracy, życia zawodowego, a z drugiej strony zachęcają do właściwego odpoczynku (np. rekreacji) oraz różnych sposobów aktywności (np. tworzenie związków zawodowych, dzieł kultury, organizacji społecznych, pracy w wolontariacie). W katechezie podkreśla się podwójny, tj. indywidualny i społeczny wymiar pracy, który jest nie tylko sposobem na zapewnienie sobie godziwych warunków egzystencji, lecz także konkretnym wyrazem troski o rodzinę i społeczeństwo, w jakim żyje pracownik⁴¹. Poza tym, że praca rodzi konkretne wytwory zaspokajające potrzeby człowieka, przyczynia się także do rozwoju osobowości pracownika i staje się ważnym czynnikiem tworzenia więzi społecznej (por. KDK 9). Człowiek dorosły realizuje się w świecie poprzez udział w *życiu społecznym* i ekonomicznym. W katechezie dorosłych trzeba ukazywać współzależność między różnymi środowiskami życia człowieka dorosłego. Należy przypominać, że każde ze środowisk życia człowieka (rodzinne, społeczne, kulturowe, zawodowe, religijne) może być również środowiskiem katechetycznym, a więc miejscem przeprowadzania katechezy⁴². Jednocześnie wskazuje się, że należy towarzyszyć człowiekowi zarówno w życiu rodzinnym, zawodowym lub społeczno-politycznym, aby w ten sposób można było doskonalić także jego religijność⁴³. Podkreśla to *Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce* w którym czytamy, że katecheza jest głoszeniem ludziom dobrej nowiny o Bogu i nie można pomijać w niej kontekstu społecznego, kulturowego czy politycznego⁴⁴.

³⁹ PDK 37.

⁴⁰ PDK 102.

⁴¹ Por. F. Kampka, *Moralny sens gospodarki w nauczaniu Kościoła*, w: *Problemy współczesnego Kościoła*, red. M. Rusecki, Lublin 1996, s. 495.

⁴² Por. J. Stala, *Współpraca środowisk w postudze katechetycznej*, w: *Miejsca katechezy. Rodzina, parafia, szkoła*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 2005, s. 140.

⁴³ Por. DCG 94.

⁴⁴ Por. PDK 1.

Katecheza zwraca uwagę na całą egzystencję ludzką, a więc życie dzieci, młodzieży i starszych w ich środowisku rodzinnym i kościelnym, ale i w społeczeństwie. Wiara, „będąca darem Chrystusa i rozwijająca się przez sakramenty w Kościele, nie jest rzeczywistością abstrakcyjną, ale jest zawsze uwarunkowana wpływem różnych czynników i grup społecznych. Odpowiedzialność całego Kościoła za katechezę zakłada potrzebę zaangażowania i współpracy różnych środowisk, szczególnie zaś tych, które mają podstawowe znaczenie dla rozwoju człowieka”⁴⁵. Katechezę interesuje również zagadnienie dotyczące, np. spędzania wolnego czasu i rekreacji. Jednocześnie powinna podejmować zagadnienia dotyczące różnych zagrożeń dla środowisk życia człowieka. Powinny to być tematy o zagrożeniach globalnych, jak i lokalnych oraz sytuacje ryzyka dla jednostek, grup i środowisk, np. bezrobocie, ubóstwo, kryzys więzi społecznych lub sprawiedliwość społeczna. W *Ogólnej instrukcji katechetycznej* czytamy: „Praktyka życia, ujmowana w sobie, winna być naświetlona przez Objawienie. Katecheza ma pomóc w analizie, interpretacji i ocenie własnego doświadczenia, jak również w nadaniu chrześcijańskiego sensu własnej egzystencji, wskazując na Boże działanie, przez które dokonuje się nasze zbawienie”⁴⁶. Pragnie ona udzielić ludziom pomocy w odczytywaniu i zrozumieniu głębi tej egzystencji, która jest ściśle związana z egzystencją Boga i zajmuje określone miejsce w planie zbawienia⁴⁷. Katecheza musi wskazać na ściśle powiązania tajemnicy Boga i Chrystusa z egzystencją i ostatecznym celem człowieka⁴⁸. Dlatego też w katechezie każdy wymiar życia ludzkiego – zarówno osobistego, jak społecznego – musi zostać dostrzeżony i podjęty⁴⁹. E. Alberich wskazuje zadania i cele, które powinna realizować katecheza na miarę człowieka dorosłego. Są to:

a) *katecheza dorosłych prowadząca do dojrzałej formy „sensus Ecclesiae”*. Dorosły wierny powinien się wykazywać dojrzałym poczuciem identyfikacji z Kościołem. Katecheza ma więc ułatwić dorosłemu przejście od niejako naturalnej przynależności do Kościoła do aktu wewnętrznego, duchowego przystąpienia i utożsamiania się z Kościołem;

b) *katecheza dorosłych po to, aby „tworzyć” Kościół*. Katecheza ma być narzędziem stałej reformy Kościoła. Chodzi w niej także o „doświadczenie” Kościoła, które ma pomóc w procesie dojrzewania poczucia przynależności do wspólnoty;

c) *katecheza dorosłych: kształtowanie odnowionego i przekonywującego projektu dla Kościoła*. Katecheza dorosłych jest jednym z tych uprzywilejowanych miejsc, gdzie tworzy się żywa tradycja Kościoła. Jednocześnie powinna ona stanowić pomoc w przewyciężaniu tego, co zostało nazwane „dramatem naszych czasów”, to

⁴⁵ J. Stala, *Współpraca środowisk w posłudze katechetycznej*, w: *Miejsca katechezy. Rodzina, parafia, szkoła*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 2005, s. 140.

⁴⁶ DCG 74.

⁴⁷ Por. J. Remy, *Kulturowe uwarunkowania religijności*, „Roczniki Filozoficzne” 19 (1971), s. 183-188.

⁴⁸ por. DCG 42.

⁴⁹ por. DOK 87, DOK 117, CT 21.

znaczy rozdziału między wiarą a kulturą. Katecheza naprawdę „dorosła” powinna ułatwić ponowne nawiązanie przez Kościół kontaktów z wieloma dziedzinami życia, w których jest dziś nieobecny (np. współczesny świat kultury, prądów umysłowych i politycznych);

d) *wzbudzanie współodpowiedzialności i przewyższanie dyskryminacji w Kościele*. Katecheza dorosłych powinna rozwijać u wiernych różne formy współodpowiedzialności. Należy także podkreślić zadanie, jakie ma do spełnienia katecheza dorosłych w zakresie uznania roli laikatu w Kościele i w przewyższaniu dyskryminacji kobiety. Katecheza dorosłych powinna być promocją wierzących, ich kształceniem i czynnikiem przemian w Kościele. Katecheza musi pokazać, że chce i wie, jak autentycznie dojść do współczesnych ludzi dorosłych, do ich wrażliwości i do ich problemów⁵⁰.

2. Problematyka programów duszpasterskich treścią katechezy dorosłych

Przez długi okres katecheza dorosłych była podstawową formą działalności katechetycznej i duszpasterskiej wspólnoty Kościoła. Została przesunięta na dalszy plan, kiedy bieżące potrzeby niejako zmusiły Kościół do zajęcia się przede wszystkim katechezą dzieci i młodzieży. Nieskuteczność katechezy dorosłych spowodowana była utratą przez rodzinę jej charakteru środowiska rozwoju i przekazywania wiary. To doprowadziło do ograniczenia praktyki katechetycznej młodego pokolenia. Dlatego też refleksja Kościoła nad katechezą wielokrotnie wskazywała dorosłych jako głównych jej adresatów⁵¹. Różne też były koncepcje duszpasterstwa, które zajmowały się formacją chrześcijańską człowieka w rozwoju, którego można wyróżnić dwa okresy. Jedną z koncepcji dotyczyła duszpasterstwa, którym w Kościele zajmowały się jednostki lub grupy i pozostawało ono przede wszystkim w rękach hierarchii. Druga koncepcja duszpasterstwa pojawiła się wtedy, gdy w Kościele zaczęto mówić o tym, że cały Kościół jest duszpasterski. Ta koncepcja duszpasterstwa otrzymała swoje potwierdzenie, podstawy i uzasadnienie w dokumentach Soboru Watykańskiego II, który ogłosił się jako Sobór duszpasterski⁵². Katecheza dorosłych jest potrzebna we wszystkich środowiskach życia człowieka. Ta ścisła łączność katechezy z życiem domaga się jej powiązania z istniejącymi grupami nieformalnymi, jak również świadomego organizowania katechezy w grupach formalnych i tworzenia grup katechetycznych. Stąd też katecheza współczesna oczekuje intensywnego angażowania się świeckich dorosłych w jej realizację⁵³. Programy duszpasterskie Kościoła w Polsce powinny odpowiadać na potrzeby duszpasterskie w kraju, jak

⁵⁰ Por. E. Alberich, A. Binz, *Adulti e catechesi...*, s. 56-77.

⁵¹ Por. P. Tomasik, *Miejsce katechezy...*, s. 199.

⁵² Por. M. Majewski, *Tożsamość katechezy integralnej*, Kraków 1995, s. 27-28.

⁵³ Por. tamże, s. 44-45.

i na wydarzenia związane z życiem Kościoła powszechnego⁵⁴. Ich charakterystyczną cechą powinno być tworzenie możliwości prowadzonego duszpasterstwa. Muszą podejmować zawsze aktualną tematykę i wyjaśniać ją w świetle wiary⁵⁵.

Dla przykładu ramowy program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2005/2006 – 2009/2010 jest zatytułowany: *Kościół niosący Ewangelię nadziei*⁵⁶. Działania duszpasterskie w tych latach zakładają kontynuację tematu nadziei, jaki wprowadził rok duszpasterski 2004-2005. Natomiast ten temat zrodził się z odczytania ważnego aspektu adhortacji Jana Pawła II *Ecclesia in Europa*. Program duszpasterski pt. *Kościół niosący Ewangelię nadziei* „w trakcie poszczególnych lat skupia się na rozmaitych polach, zarówno na realizacji przez chrześcijan teologicznej cnoty nadziei, jak i przyjmowaniu oraz dzieleniu się przez nich Ewangelią”⁵⁷. W pierwszym roku 2005-2006 hasłem programu są słowa: *Przywracajmy nadzieję ubogim*. Program odnosi się do adresatów Ewangelii nadziei, czyli ubogich – ludzi, którzy cierpią niedostatek z przyczyn materialnych lub duchowych. To im w pierwszym rządzie należy nieść Ewangelię nadziei. W drugim roku 2006-2007 tematem są słowa *Przypatrzmy się powołaniu naszemu*. Zadaniem programu duszpasterskiego jest pogłębienie dojrzewania w szeroko pojętym powołaniu chrześcijańskim, a więc w życiu kapłańskim, zakonnym, małżeńskim i życiu w samotności. Można w tym przypadku mówić o pogłębianiu rozumienia procesu wtajemniczenia w pełnię życia chrześcijańskiego, przejawiającego się m.in. w życiu nadzieją chrześcijańską w różnych powołaniach życiowych i zawodowych. Natomiast trzeci rok 2007-2008 podejmuje hasło: *Bądźmy uczniami Chrystusa*. W ten sposób została podkreślona konieczność pogłębienia świadomości misji w świecie. Właśnie realizacja misji, w jej różnych wymiarach, domaga się zarówno pogłębienia rozumienia jej natury, jak i odkrycia uwarunkowań jej skuteczności. Natomiast czwarty rok 2008-2009 podejmuje tematykę troski o każdego człowieka. Jego hasło brzmi: *Otoczmy troską życie* i ma zwrócić uwagę na wartość życia ludzkiego. Jego celem jest przeciwstawienie się cywilizacji śmierci w różnych jej przejawach poprzez ukazywanie piękna Ewangelii życia. W ostatnim roku 2009-2010 program duszpasterski pt. *Bądźmy świadkami Miłości* zachęca do życia zgodnego z wolą Bożą i troski o innych ludzi. Ten rok stanowi podsumowanie pięcioletniego cyklu tematycznego, w którym nie chodzi tylko o wzrastanie w nadziei, ale dostrzeżenie owoców życia nadzieją, czyli „przeżywanie miłości jako tego, co nie ustaje (por. 1Kor 13). Chrześcijanin jest świadkiem Miłości Objawionej «wobec świata i w obliczu jego poważnych i zło-

⁵⁴ Por. P. Tomasiak, *Miejsce katechezy...*, s. 199-229.

⁵⁵ Por. K. Misiaszek, *Programy duszpasterskie – pomoc czy przeszkoda?*, „Ateneum Kapłańskie” 85 (1993) z. 1, s. 87.

⁵⁶ Por. Komisja Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski, *Ramowy program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2005/2006-2009/2010 „Kościół niosący Ewangelię Nadziei”*, Katowice 2005.

⁵⁷ Tamże, s. 11-12.

zonych problemów» (ChL 60)⁵⁸. Każdy wierzący powinien troszczyć się o swoich współbraci. Do takiej postawy są zobowiązani zwłaszcza dorośli, od których zależy oblicze współczesnego świata i przyszłych pokoleń.

Program duszpasterski w latach 2010-2013 jest zatytułowany: *Kościół domem i szkołą komunii*⁵⁹. W myśl ustaleń Episkopatu w każdym roku miały być realizowane w Kościele następujące hasła: *W komunii z Bogiem* (2010/2011), *Kościół naszym domem* (2011/2012), *Być solą ziemi* (2012/2013). Trzyletni program wskazuje, że potrzeba szerokiej propozycji duchowego rozwoju, odwagi zapraszania do wchodzenia na drogę doświadczenia wiary, stwarzania możliwości poznawania tego, czym jest modlitwa, życie duchowe. Konieczna jest praca nad kształtowaniem sumienia oraz dorastanie do coraz głębszej więzi z Bogiem. Pierwszy rok realizacji nowego cyklu duszpasterskiego dla Kościoła w Polsce w latach 2010-2011 pt. *W komunii z Bogiem* jest poświęcony komunii z Bogiem. Buduje się ją przez Słowo i sakramenty. Dlatego konieczne jest, aby w katechezie i duszpasterstwie zwrócić uwagę na potrzebę inicjacji chrześcijańskiej oraz przygotowanie do przyjęcia sakramentów, ich celebrowanie oraz towarzyszenie wiernym po przyjęciu sakramentów. Dotyczy to szczególnie osób dorosłych, które często zaniedbują życie sakramentalne. W programie duszpasterskim na rok 2011-2012 pt. *Kościół naszym domem* podkreśla się, że Kościół jest domem dla wszystkich ludzi. Zadaniem duszpasterzy i katechetów jest pomóc wszystkim wiernym w zrozumieniu tajemnicy Kościoła. Trzeba ukazywać, że komunია w Kościele jest dziełem Ducha Świętego. Należy dążyć do umocnienia ducha ekumenizmu, pomagać dzieciom, młodzieży i dorosłym w odkrywaniu własnego miejsca w Kościele, pogłębiać ducha zaangażowania i współodpowiedzialności za Kościół, odnawiać i budować jedność. Dorośli mają zatem ważne zadanie do wykonania, dlatego też powinni kształtować swoją wiarę poprzez zaangażowanie się w życie swojej parafii i pełnienie różnorodnych posług w Kościele. Natomiast w trzecim roku realizacji programu 2012-2013 pt. *Być solą ziemi* mówi się o ożywieniu wiary we wspólnocie Kościoła powszechnego oraz wspólnotach parafialnych i rodzinnych. Analiza treści wiary pozwala ukazać jej bogactwo i piękno. Wiara człowieka młodego, a także dorosłego rodzi się ze słuchania słowa Bożego. Umacnia się w liturgii, a pogłębia się poprzez dzieła miłosierdzia, które świadczy się modlitwą, słowem i czynem. Program wskazuje na rolę rodziny i wspólnoty parafialnej jako odpowiedzialnych za przekaz wiary młodemu pokoleniu. Stąd potrzeba większego nacisku na katechizację dorosłych, od których zależy oblicze współczesnej rodziny, a także Kościoła i świata. Należy ukazywać wartość świadectwa ze strony starszych osób – rodziców, dziadków, nauczycieli, katechetów i duszpasterzy. W ten sposób można mówić o umocnieniu w wierze wszystkich chrzczonych oraz przekazywaniu

⁵⁸ Komisja Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski, *Ramowy program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2005/2006-2009/2010* „Kościół niosący...”, s. 12-13.

⁵⁹ Por. Komisja Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski, „*Kościół domem i szkołą komunii*”. *Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2010-2013*, Poznań 2010.

jej z pokolenia na pokolenie. Katechezy przygotowujące młodych do sakramentu bierzmowania dają możliwość wieloaspektowej współpracy z rodzicami, jak również pomagają w przekazywaniu świadectwa wiary w rodzinie, szkole oraz środowisku życia. Istnieje zatem potrzeba ukazywania piękna wiary wynikającego z jedności z Bogiem oraz odpowiedzialności za drugiego człowieka, zwłaszcza tego, który potrzebuje naszego duchowego czy materialnego wsparcia.

W latach 2013-2017 był realizowany czteroletni program duszpasterski pt. *Przez Chrystusa, z Chrystusem, w Chrystusie. Przez wiarę i chrzest do świadectwa*⁶⁰. Program w roku 2013-2014 skupiał się wokół hasła: *Wierzę w Syna Bożego*. Jego celem było poprowadzić wszystkich wiernych przez doświadczenie wiary, nawrócenie i chrzest ku postawie apostołstwa. W związku z tym jest potrzebne podjęcie konkretnych działań ewangelizacyjnych w parafiach, by głosząc kerygmat, doprowadzić człowieka – wcześniej ochrzczonego – do wyboru Jezusa i wejścia na drogę konsekwentnego naśladowania Go w codzienności. Dla chrześcijanina jedynym źródłem jest Chrystus, w którego zostaliśmy zanurzeni w chrzcie świętym. Ten rok pracy duszpasterskiej zachęca do podjęcia działań ewangelizacyjnych dla dzieci, młodzieży i dorosłych, które poprawią wzajemne relacje pomiędzy wierzącymi w Kościele. Natomiast komunია pomiędzy ludźmi oraz współpraca z Bogiem uświadamiają człowiekowi odpowiedzialność za kształtowanie w duchu wiary życia rodzinnego, społecznego i zawodowego. Niewątpliwie ten program duszpasterski ma uprzytomnić, jak ważne jest zaangażowanie katolika we wszystkie dziedziny życia. Stąd wynika większa potrzeba katechezy dla dorosłych. Tematem programu duszpasterskiego na rok 2014-2015 są słowa: *Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię*. Symbolem, wokół którego koncentrowały się cele i treści przepowiadania jest krzyż i ukazanie jego roli w życiu chrześcijanina. W kształtowaniu wiary dojrzałej niezwykle ważna jest wytrwałość, która przejawia się w wysiłku stałej formacji i ciągłego poznawania Boga. W katechezie dorosłych trzeba przypominać, że życie wiarą niesie za sobą pewne konsekwencje. Każdy ochrzczony jest zobowiązany do tego, aby jego myśli, słowa, plany pragnienia i czyny wynikały zawsze z miłości do Chrystusem i świadczyły o żywej więzi z Nim. Program ukazuje, że nawrócenie człowieka przeżywane w duchu modlitwy i pokuty oraz pragnienie życia z Chrystusem powinno być celem dla każdego chrześcijanina. Również program duszpasterski na rok 2015-2016 pt. *Nowe życie w Chrystusie* zachęca do katechizacji na każdym etapie życia człowieka. Wszelkie działania duszpasterskie i katechetyczne powinny zmierzać do pogłębienia znaczenia sakramentu chrztu oraz podjęcia drogi duchowości chrzcielnej. Wszystko to ma przyczynić się do zdynamizowania życia chrześcijańskiego w wymiarze osobistym i wspólnotowym. Nowe życie w Chrystusie jest darem ofiarowanym ludziom z miłości Boga, który „Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w niego

⁶⁰ Por. Komisja Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski, *„Przez Chrystusa, z Chrystusem, w Chrystusie. Przez wiarę i chrzest do świadectwa*. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2013-2017, Poznań 2013.

wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne” (J 3,16). Zatem celem wszelkich działań jest ukazanie Syna Bożego jako Odkupiciela i Zbawiciela grzesznego człowieka. Ta prawda stanowi centrum i fundament naszej wiary. „Nowe” życie w Chrystusie jest nieustannym nawracaniem się i pogłębianiem więzi z Bogiem. Jest to życie według wskazań Ewangelii. Pogłębianiu więzi z Chrystusem pomaga katecheza szkolna i parafialna zarówno dzieci, młodzieży, jak i dorosłych. W roku 2016-2017 program nosi tytuł: *Idźcie i głoscie*. Każdy chrześcijanin jest zobowiązany do bycia misjonarzem Słowa Bożego i głoszenia go słowem i czynem. Priorytetem tego programu jest ukazanie, że Kościół jest misyjny i do realizacji misji kapłańskiej, prorockiej i królewskiej jest zobowiązany każdy ochrzczony. Jednocześnie w Kościele jest potrzebna jeszcze ściślejsza współpraca pomiędzy duchownymi, osobami konsekrowanymi i świeckimi. Program nawiązuje również do osoby świętego Brata Alberta, w związku z 100. rocznicą jego śmierci. Przykład świętego Brata Alberta jest dobrą okazją do uwiarygodnienia czynami miłosierdzia tego, co Kościół i każdy wierzący głosi o Bogu i Jego miłosierdziu. Jest to wzór dla dorosłych w okazywaniu miłosierdzia poprzez słowo, czyn i modlitwę. Kolejnym ważnym wydarzeniem, do którego nawiązuje się w programie jest 100. rocznica objawień Matki Bożej w Fatimie. Matka Boża jest wzorem dla chrześcijanina i zachęca do modlitwy różańcowej, zawierzenia się Bogu i głoszenia Jego Słowa w codziennym życiu. W ten sposób kształtuje się ducha modlitwy i zachęca katechizowanych do troski o swoją rodzinę, parafię oraz Kościół powszechny a także cały świat.

Kolejny program duszpasterski wszedł w życie w pierwszą niedzielę Adwentu 2017 r. Jest to dwuletni program zatytułowany: *Duch, który umacnia miłość* (2017-2019)⁶¹. W pierwszym roku realizacji programu 2017-2018 hasłem są słowa: *Jesteśmy napełnieni Duchem Świętym* (por. Dz 2,4). Program pochyla się nad tajemnicą obecności Ducha Świętego w Kościele. Jego adresatami są wszyscy ochrzczeni, którzy już byli bierzmowani oraz te osoby, które ten sakrament dopiero otrzymają. W tym kontekście należy pomagać wiernym, zwłaszcza już dorosłym w odkrywaniu darów Ducha Świętego, które zostały im wprawdzie udzielone, jednak bardzo często pozostają niezauważone lub niewykorzystane. Ten fakt uświadamia potrzebę troski o otrzymane łaski i dary oraz umiejętne kształtowanie swojego życia. Duszpasterze powinni dawać dorosłym możliwość włączenia się w tworzenie projektów formacji religijnej. Uwagę wiernych należy skierować na skutki bierzmowania i szeroko rozumianej dojrzałości chrześcijańskiej oraz na potrzebę budowania i wspierania środowisk wzrostu wiary – rodziny, parafii, Kościoła powszechnego. Trzeba wspomagać dorosłych w odnowieniu w sobie Bożego synostwa, odkrywaniu własnej tożsamości chrześcijańskiej, zrozumieniu sensu osobistego wyboru Chrystusa. Katechezy mogą ukazywać sposoby ściślejszego zjednoczenia z Chrystusem oraz wagę parafii jako wspólnoty rozwoju i dojrzewania wiary.

⁶¹ Por. Komisja Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski, „*Duch, który umacnia miłość*”. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2017-2019, Katowice 2017.

Programy duszpasterskie wskazują na konieczność katechizacji wszystkich grup wiekowych. Przypominają, że rozwijanie wiary nie kończy się wraz z przyjęciem bierzmowania, ale powinno być kontynuowane na wszystkich etapach życia. Katechizacja i duszpasterstwo dorosłych są czymś naturalnym w wielu krajach. Katechizacja dorosłych często nosi różne nazwy, takie jak: „katecheza ustawiczna” lub „kształcenie dorosłych”. Istnieją nawet specjalne instytuty i zespoły duszpasterskie, które zajmują się programowaniem i badaniem tej gałęzi duszpasterskiej pracy.

E. Alberich wskazuje niektóre wspólne elementy i aspekty pozytywne, które powinny zostać uwzględnione przy tworzeniu programów duszpasterskich dla parafii:

1. *Organiczna i pełna wizja odnowy parafialnej.* W projektach powinna być ukazana komplementarna wizja parafialna. Parafia powinna być analizowana całościowo, obejmując wszystkie aspekty duszpasterskie: ewangelizację, katechizację, liturgię, działalność charytatywną, obecność w społeczeństwie itd. oraz wszystkie struktury i podmioty twórcze (rodziny, grupy, młodych, dorosłych, różne kategorie wiekowe itd.);

2. *Perspektywa misyjna.* Projekty są traktowane jako elementy posoborowej dynamiki odnowy Kościoła, która zakłada zerwanie z duszpasterstwem, skoncentrowanym na działalności kultycznej i dewocjonalno-sakramentalnej. Otwarcie się na perspektywy duszpasterstwa o charakterze ewangelizacyjnym czy też misyjnym jest przezwyciężeniem tradycyjnej koncepcji duszpasterstwa *dośrodkowego* i *eklezjocentrycznego*. Należy pamiętać, że wysiłek odnowy powinien być skierowany przede wszystkim do tych, którzy są jeszcze daleko od wszelkiej aktywności eklezjalnej. Wszystko to wskazuje na konieczność zaangażowania na rzecz eklezjologicznej wizji odnowy koncepcji Kościoła, jako wspólnoty i służby, a także dowartościowania laikatu oraz odnowienia poczucia wspólnotowości parafii;

3. *Znaczenie tłumy i małej grupy.* Istnieje postulat porównania duszpasterstwa tzw. mas ludu z działaniami duszpasterskimi w małych wspólnotach. Ważne jest, aby przy tworzeniu małych grup nie zaniedbać całej wspólnoty parafii. W tworzeniu nowych wspólnot kościelnych ważna jest pewna logika w promowaniu nowego wizerunku Kościoła bez budowania niebezpiecznych podziałów, mistyfikacji czy też elitaryzmu;

4. *Dowartościowanie posług i charyzmatów społecznych.* W kontekście teologii wspólnoty, modele odnowy parafialnej opierają się na duchowej i twórczej mobilizacji całej społeczności. Niektórzy akcentują tu rolę rady parafialnej przez współodpowiedzialność wszystkich we wspólnocie. W ten sposób zmierza się do przezwyciężenia klerykalizmu i koncepcji piramidalnej Kościoła⁶².

W. Miziołek, mówiąc o działalności duszpasterskiej wśród dorosłych, wymienia następujące rodzaje katechezy, w których uczestniczą ludzie dorośli: katecheza związana z chrztem dziecka; katecheza rodziców, których dzieci uczęszczają na katechizację szkolną; katecheza związana z bierzmowaniem; katechezą przegot-

⁶² Por. E. Alberich, A. Binz, *Formy i modele katechezy dorosłych*, Turyn 1995, s. 182.

wująca do małżeństwa i życia rodzinnego; katecheza pogłębiająca życie religijne rodzin i jednostek⁶³. J. Kochel wskazuje, że potrzeba szczególnie bezpośredniego zaangażowania się dojrzałych dorosłych chrześcijan, którzy włączyliby się w dzieło ewangelizacji, katechizacji i apostołstwo w środowisku rodzinnym, zawodowym oraz w ramach istniejących grup i ruchów religijnych⁶⁴. Według P. Tomasika, należy zwrócić uwagę na zagadnienie dotyczące sposobu i formy pracy duszpasterskiej⁶⁵. Rozwiązania domaga się fundamentalny dylemat, czy duszpasterstwo powinno przybierać charakter masowy, czy też ma być nastawione bardziej elitarnie. Zasadniczym argumentem przeciw duszpasterstwu masowemu jest jego depersonalizacja i skupienie się na aktach kultu. W takiej wizji realizatorami duszpasterstwa są prawie wyłącznie duchowni⁶⁶. Jednak rezygnacja z duszpasterstwa masowego miałyby katastrofalne skutki dla wielu ludzi, którzy dzięki niemu utrzymują związek z Kościołem. Należy więc zastanowić się nad reorientacją duszpasterstwa⁶⁷. Jednocześnie trzeba wskazać, że masowość jest wypełniona treścią płynącą z personalnego spotkania osób tworzących ową „masę”⁶⁸. Tak naprawdę nie ma żadnej sprzeczności pomiędzy postulatem duszpasterstwa masowego i elitarnego. Jedno i drugie powinno być prowadzone we współczesnej sytuacji polskiej, która charakteryzuje się pluralizmem religijnym, domagającym się zróżnicowanych propozycji duszpasterskich⁶⁹. Problem masowości dotyczący duszpasterstwa pomaga w zwróceniu uwagi na problem miejsca w Kościele tych wiernych świeckich, którzy nie angażują się w konkretne wspólnoty i instytucje⁷⁰. Jednocześnie należy unikać uniformizmu duszpasterskiego⁷¹, rozumiejąc, że miejsce w Kościele muszą znaleźć również ci chrześcijanie, którzy nie angażując się w ruchy i instytucje, szukają w tymże Kościele jedynie wspólnoty słowa i sakramentu⁷². Programy duszpasterskie uzmysławiają, że katecheza dorosłych powinna być spójnym procesem katechetycznym w duszpasterstwie parafialnym i diecezjalnym. Wspólnoty parafialne muszą być otwarte na katechizację zarówno dzieci, młodzieży jak i dorosłych. Powinny nie tylko dążyć do podtrzymywania

⁶³ Por. W. Miziołek, *Drogi katechezy...*, s. 269-276.

⁶⁴ Por. J. Kochel, *Katecheza dorosłych w Kościele mediolańskim*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 36.

⁶⁵ Por. P. Tomasik, *Miejsce katechezy...*, s. 220-221.

⁶⁶ Por. M.P. Domingues, *Parafia jako miejsce ewangelizacji*, PD 2001, s. 142.

⁶⁷ Por. R. Kamiński, *Kościół wobec sekularyzacji*, PD 1999, s. 127.

⁶⁸ Termin „masa” wskazuje na pewną bezkształtność, ale przecież nie możemy tracić z oczu faktu, że chodzi tu o pewne zbiorowisko osób. Na temat odniesień duszpasterskich wobec mas ludzkich. Por. M.D. Chenu, *Lud Boży w świecie*, Kraków 1968, s. 88-106.

⁶⁹ Por. J. Mariański, *Kościół ludowy w poszukiwaniu nowej tożsamości społecznej*, „Znak” nr 1 (2000), s. 44.

⁷⁰ Por. H.U. von Balthasar, *Kim jest chrześcijanin?*, „Problemy Teologiczne” t. 6, Kraków 1999, s. 50.

⁷¹ Por. J. Ratzinger, *Kościół wspólnotą*, Lublin 1993, s. 66.

⁷² Por. tenże, *Nowa pieśń dla Pana*, Kraków 1999, s. 88; P. Tomasik, *Miejsce katechezy...*, s. 220-221.

wiary, ale i zapewniać wtajemniczenie, pogłębienie oraz świadczenie o niej⁷³. Misją Kościoła jest przygotowywanie wszystkich wierzących do głoszenia słowa Bożego w swojej rodzinie, w parafii i w Kościele powszechnym oraz apostołstwa i ewangelizacji we współczesnym świecie⁷⁴. W ten sposób poprzez programy duszpasterskie Kościół przyczynia się do rozwoju wiary również w codziennym życiu wierzących.

3. Możliwości realizacji katechezy dorosłych według założeń programów duszpasterskich Kościoła

Działalność katechetyczna Kościoła ma towarzyszyć człowiekowi przez całe jego życie. Do katechezy dorosłych prowadzi zatem katecheza dzieci i młodzieży, gdyż katecheza dorosłych ma poniekąd charakter docelowy. Nie wolno zapomnieć, że jest ona kierowana do świeckich, którzy mają budować świętość w swoim stanie życia, czyli właśnie jako ludzie świeccy⁷⁵. Posłanie w świat ludzi świeckich powinna poprzedzać i uzupełniać formacja, dająca głębokie doświadczenie religijne, doświadczenie Chrystusa i Kościoła. Katecheza dorosłych podejmuje nowe, specyficzne tematy, w które poprzednie etapy katechezy zaledwie wprowadzały. Pojawia się zatem postulat, aby katecheza dorosłych przybrała charakter systematyczny⁷⁶ i na miarę człowieka dorosłego. Wiara człowieka dorosłego powinna być stale oświecana, rozwijana i chroniona, aby w ten sposób dorosły mógł osiągnąć tę mądrość chrześcijańską, która daje sens wielorakim doświadczeniom życia osobistego, społecznego i duchowego chrześcijanina⁷⁷. Katecheza dorosłych „wymaga dokładnego określenia typowych cech chrześcijanina dorosłego w wierze”⁷⁸. Dzięki temu będzie mogła pomagać w zrozumieniu nowych zjawisk i stawaniu się prawdziwymi i lepszymi chrześcijanami⁷⁹. Potrzebne jest więc uformowanie światopoglądu i życia religijno-moralnego. Chodzi o to, aby dorosły umiał w sposób wolny przyjąć problemy dnia codziennego, a także przewycięzał swoje braki i wziął odpowiedzialności za całą wspólnotę Kościoła. Kolejnym argumentem przemawiającym za podjęciem

⁷³ Por. DOK 174.

⁷⁴ Por. J. Stala, *Katecheza dorosłych...*, s. 196.

⁷⁵ Por. S. Dziekoński, *Rola rodziców w chrześcijańskim wychowaniu potomstwa*, w: *Komunikacja wiary w trzecim tysiącleciu*, red. S. Dziekoński, Olecko 2000, s. 175-184; H. Iwaniuk, *Wskazania Jana Pawła II dla katechezy*, „Horyzonty wiary” nr 1 (2000), s. 66-67; G. Puchalski, *Katecheza w kontekście nowej ewangelizacji w nauczaniu Jana Pawła II*, Olsztyn 2002, s. 80.

⁷⁶ Por. P. Tomasiak, *Charakterystyka „Dyrektorium ogólnego o katechizacji”*, w: *Katecheza Kościoła w świetle „Dyrektorium ogólnego o katechizacji”*, red. A. Hajduk, Kraków 1999, s. 55; R. Murawski, *Katecheza w perspektywie trzeciego tysiąclecia. Rozmowa E. Sakowicza*, „Homo Dei” nr 1 (2000), s. 157; J. Bagrowicz, *Przyszłość Kościoła w Polsce*, „Znak” nr 1 (1997), s. 9.

⁷⁷ Por. DOK 173.

⁷⁸ DOK 173.

⁷⁹ Por. Z. Czerwiński, *Katechizacja dorosłych*, „Ateneum Kapłańskie” 91 (1978), s. 411.

zagadnienia katechizacji dorosłych przez programy duszpasterskie jest fakt, że dojrzałość nie jest czymś statycznym, co się raz na zawsze osiąga, lecz trzeba ją ciągle na nowo aktualizować⁸⁰.

Katechizacja ludzi dorosłych jest również jedną z form duszpasterskiego oddziaływania na rodzinę, a równocześnie stanowi formę pomocy rodzicom, aby mogli właściwie spełnić swoją rolę w procesie wychowania religijnego dzieci. Dorosły nie jest w stanie spełnić roli chrześcijańskiego wychowawcy dzieci i młodzieży, gdy sam nie był katechizowany i gdy nie ma wiary dojrzałej. Ta niezbędność katechezy na miarę człowieka dorosłego wiąże się również z postulowaną powszechnie promocją laikatu w Kościele. Argumentuje się ją potrzebą świeckich katolików, którzy potrafią przekraczać ramy osobistego życia duchowego i biorą w swe ręce odpowiedzialność za Kościół. Katecheza dzieci i młodzieży nie może do tego przygotować. Aby odkryć w sobie i realizować odpowiedzialność za wiarę i Kościół w wymiarze społecznym, jest konieczna rzetelna katecheza dla dorosłych⁸¹. Potrzeba takiej katechezy wynika z potrzeb ludzi dorosłych. Niektórzy dorośli nie otrzymali pełnej katechezy w wieku dziecięcym i młodzieżowym. U wielu z nich wiedza religijna jest skąpa i nieugruntowana. Potrzebują uzupełnienia tych braków. Spora liczba dorosłych przeżywa swoją wiarę w sposób infantylny. Wynikają z tego kryzysy, wątpliwości, bierność, indywidualizm. Potrzebują oni pomocy w przejściu od religijności przyjętej drogą tradycji do religijności świadomej, z własnego wyboru, dojrzałej, ujawniającej się w konkretnych życiowych wyborach lub działaniach. W poszczególnych fazach rozwoju dorosłego i przy stale zmieniających się warunkach dorośli potrzebują pomocy w rozwiązywaniu powstających problemów i religijnego naświetlenia sytuacji, w których się znajdują. Takiej pomocy nie można udzielić na zapas. Ona musi stale towarzyszyć dorosłemu⁸².

W obliczu zmieniających się warunków życia człowieka dorosłego potrzebna jest pomoc religijna, aby „przy istniejącym pluralizmie światopoglądowym i szerzącym się materializmie praktycznym oraz docierających za pomocą środków masowego przekazu różnego rodzaju demoralizujących treści dorosły mógł je właściwie ocenić i przezwyciężyć niekorzystne wpływy. W zaistniałych przemianach uczestniczy również Kościół, który stara się ustosunkować do zaistniałych warunków”⁸³. Dlatego zmieniają się formy nauczania i wykorzystuje się współczesne środki przekazu do katechizacji dorosłych. Niezbędne jest więc zatem zastosowanie nowych form pracy z dorosłymi, a katecheza dorosłych jest duszpasterskim zadaniem naszych czasów⁸⁴. Powodem tego jest postawa współczesnego człowieka wobec wiary, a także zmiana

⁸⁰ Por. K. Wawrzynek, *Katechizacja dorosłych*, „Katecheta” 15 (1971), s. 246.

⁸¹ Por. S. Łabendowicz, *Współczesne wyzwania katechezy dorosłych*, „Zeszyty Formacji Katechetów” (2004) nr 1, s. 38-46.

⁸² Por. tamże, s. 45.

⁸³ Tamże, s. 45-46.

⁸⁴ Por. W. Miziołek, *Drogi katechezy...*, s. 262.

nastawienia duszpasterskiego. W obecnych czasach, szczególnie wobec młodego pokolenia, należy uzasadniać sam akt wiary, potrzebę wiary i jej znaczenie w życiu człowieka. Tę sytuację trzeba mieć na uwadze również w katechezie dorosłych, np. podczas katechezy przygotowującej do sakramentu małżeństwa. Ten aspekt musi zostać uwzględniony także w wielu innych sytuacjach, np. podczas katechezy rodziców z racji Pierwszej Komunii świętej ich dzieci czy z racji bierzmowania. Nie znaczy to, że należy pomijać treść wiary, ale duszpasterz musi odznaczać się umiejętnością odpowiedniego prowadzenia katechezy⁸⁵. Dlatego duszpasterze konkretnych grup (dzieci, młodzieży, mężczyzn, kobiet itp.) powinni znać zainteresowania i problemy uczestników, przyczyny destruktywnych wpływów oraz możliwości przeciwdziałania. Muszą oni być niejako „jednym” z jej uczestników⁸⁶, ponieważ „uchwycenie właściwego momentu w życiu dojrzewającego czy dorosłego człowieka i zastosowanie odpowiedniego działania duszpasterskiego może ustrzec go od kryzysu wiary i doprowadzić do dojrzałej odpowiedzialnej decyzji. Nie chodzi oczywiście o samo pouczenie dotyczące wiary, ale o cały świat wartości, jaki reprezentuje wiara (moralność, sumienie, sens i cel życia, miłość itp.) oraz żywy kontakt z Bogiem poprzez życie modlitwy i kultu”⁸⁷.

Duszpasterstwo i apostołstwo oparte na właściwych założeniach formują religijność i życie wewnętrzne, kształtują miłość chrześcijańską w człowieku oraz uzdalniają do powszechnego uczestnictwa w misji Kościoła. Takie duszpasterstwo rozbudza poczucie odpowiedzialności w człowieku oraz pogłębia jego solidarność międzyludzką⁸⁸. Jest to zatem duszpasterstwo budujące programowo – „unum in Christo”⁸⁹. Wynika z tego, że trzeba „dotrzeć z Ewangelią życia do serca każdego człowieka i wprowadzać ją do samego wnętrza ludzkiego społeczeństwa” (EV 80). Ewangelia życia, tak jak jest sercem przesłania Jezusa, tak również jest wpisana w serce Kościoła, który stoi na straży absolutnej wartości i świętości życia człowieka w każdej sytuacji, od poczęcia do jego naturalnej śmierci⁹⁰. Oparte na Ewangelii życia duszpasterstwo formuje nową wizję osobowości chrześcijańskiej. Jednocześnie kształtuje wizję społeczności chrześcijańskiej, jako wspólnoty ekumenicznej, ewangelizującej cały porządek doczesny, wyzwalającej oraz budującej braterstwo i pokój między wszystkimi ludźmi. Duszpasterstwo oparte na tych zasadach przeobraża parafię w środowiska wzajemnej służby charytatywnej jednych członków wobec drugich oraz rozbudowuje diakonię. W ten sposób zachęca się dorosłych do głoszenia Ewangelii przez przykład swojego życia w rodzinie, zakładzie pracy czy w społeczności lokalnej.

⁸⁵ Tamże, s. 267-268.

⁸⁶ Por. F. Woronowski, *Przewodnik duszpastersko-apostolski...*, s. 200.

⁸⁷ W. Miziołek, *Drogi katechezy...*, s. 267.

⁸⁸ Por. F. Woronowski, *Przewodnik duszpastersko-apostolski...*, s. 136.

⁸⁹ Tamże.

⁹⁰ Z. Zimowski, *„Otoczmy troską życie”...*, s. 10.

Należy podkreślić, że programy duszpasterskie i tworzona według ich wskazań katecheza pełnią bardzo ważną rolę w działalności Kościoła, gdyż formują „aktywnych katolików”, a takich właśnie katolików domagają się zwłaszcza obecne czasy⁹¹. Dlatego ważnym zadaniem, jakie stoi przed katechetami i duszpasterzami jest ukazywanie całej prawdy o życiu człowieka, które jest darem Bożym i jednocześnie wielkim zadaniem do zrealizowania. Ten całokształt prawdy o człowieku i o jego życiu znajduje się w Piśmie Świętym. W jego jednak rozumieniu niezbędne jest odwołanie się do Magisterium Kościoła i jego rozlicznych dokumentów poświęconych tej tematyce. Głoszenie prawdy o Chrystusie jest głoszeniem Ewangelii życia. Chodzi w niej o to, aby słuchać ludzi dorosłych, rozumieć warunki ich życia i być wrażliwym na konkretnego dorosłego człowieka, który znalazł się w szczególnej sytuacji życiowej. Decyzja o wyborze określonych kierunków katechezy zależy od sytuacji dorosłego. Niektórzy „potrzebują preewangelizacji, która rozbudziłaby w nich pytania o charakterze religijnym; sytuacja innych domaga się koniecznego powrotu do katechezy kerygmatycznej czy też do pierwszego głoszenia Ewangelii; w końcu są także ci, którzy mogą w pełni uczestniczyć w katechezie. Określenie kierunków czy dróg rozwoju wiary dorosłych zależy od odpowiedzialnych za duszpasterstwo, którzy w programie pastoralnym winni ukazać specyfikę katechezy dorosłych”⁹². Dlatego też odpowiedzialni za katechezę i powstające programy duszpasterskie powinni zaproponować ludziom dorosłym różnorodne programy, a także umożliwić im udział w programowaniu katechezy, w której będą zawarte podstawy przesłania chrześcijańskiego. Ustalając te programy, trzeba wziąć pod uwagę różnice doświadczeń duchowych i życiowych ludzi, do których zwraca się katecheza⁹³. Należy zatem pamiętać, że katecheza jest trochę inaczej odbierana wśród narodów ubogich i bogatych, technicznie rozwiniętych i nierozwiniętych. A przecież katecheza i nauka Kościoła przeznaczone są dla wszystkich ludzi. Dlatego z jednej strony katechezę trzeba dostosowywać do konkretnych odbiorców, z drugiej jednak strony prawdy Chrystusowej nie można zmieniać w zależności od adresata. Równocześnie zaś Kościół musi uwzględniać wrażliwość współczesnego świata na wartości ogólnoludzkie i społeczne. Z tego względu katecheza dorosłych musi być kompetentna w wyborze właściwych tematów, środków i metod.

Skoro katecheza dorosłych ma być katechezą życia chrześcijańskiego w swej podstawowej i całościowej formie, to program katechumenatu jest dla niej najbardziej odpowiedni i powinien być częściej zastosowany. Katecheza dorosłych musi więc uwzględniać następujące etapy⁹⁴: 1) etap specyficzny, „przedkatechumenalny”,

⁹¹ Por. K. Nycz, *Implikacje katechetyczne adhortacji „Christifideles laici”*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” nr 5 (1990), s. 361.

⁹² KDWC h 68.

⁹³ Por. H. Lombaerts, *Poszukiwanie współczesnych modeli katechezy dorosłych*, Leuven 1998, s. 128.

⁹⁴ Por. E. Alberich, *La catechesi degli adulti*, w: *Andate e insegnate. Manuale di catechetica*, red. E. Alberich e U. Gianetto, Torino 2002, s. 293.

stawiający przed dorosłym zadanie nawrócenia; 2) etap bardziej „katechumenalny”, wprowadzający dorosłego człowieka w podstawowe zasady wiary katolickiej: Credo, liturgia, życie chrześcijańskie; 3) etap „misterium”, otwierający na dalszy rozwój katechezy i doświadczenia chrześcijańskiego. Człowiek dorosły czuje się motywowany do wejścia w proces formacji, jeśli widzi w tym jakąś konieczność lub korzyść. Nie można więc poprzestawać jedynie na odległej perspektywie, że podjęte wysiłki zostaną dostrzeżone w przyszłości, bądź też na apelowaniu o konieczność formowania umysłu lub intelektualnego ubogacenia się. Tym, co pociąga człowieka do podjęcia formacji, są najczęściej kwestie związane z rolami, jakie dana osoba odgrywa w życiu rodzinnym, zawodowym, społecznym. Istotne argumenty do pracy z dorosłymi muszą zatem dotyczyć tych sfer życia. Formacja i oddziaływanie duszpasterskie dotyczy życia wierzących we wspólnotach chrześcijańskich⁹⁵. Włączenie katechezy dorosłych w życie wspólnoty, co jest koniecznym warunkiem jej rozwoju, „domaga się wskazań praktycznych, aby dorosły nie tylko znał wspólnotę, ale aktywnie uczestniczył w jej życiu wiary i czuł się za nią odpowiedzialny. Z tej racji trzeba zachęcać dorosłych, aby brali czynny udział w życiu *małych wspólnot kościelnych* przyczyniając się przez to do osiągnięcia trwalszych owoców katechezy dorosłych”⁹⁶. Wspólnota chrześcijańska nie może prowadzić katechezy stałej z pominięciem bezpośredniego udziału dorosłych, „zarówno tych, którzy w niej uczestniczą, jak i tych, którzy ją organizują”⁹⁷. Dlatego też rozwijanie katechezy dorosłych należy do ważnych zadań duszpasterskich Kościoła. Niezbędność katechizacji dorosłych jest oczywista, gdyż to oni podejmują różne role społeczne. W środowisku rodzinnym to głównie rodzice są pierwszymi katechetami swoich dzieci. W nauce szkolnej lub przygotowaniu do sakramentów w parafii rodzice pomagają w formacji młodych pokoleń. Osoby dorosłe dbają o kształt świata we wszystkich dziedzinach życia. W kontekście społecznym, ekonomicznym, polityczno-kulturowym czy w jakimkolwiek innym, „który łączy się z odpowiedzialnością i władzą, często tylko dorosły wierzący jest w stanie być świadkiem nowości i piękna Ewangelii, zgodnie z nauczaniem Jezusa Chrystusa. Podtrzymywanie dialogu Kościoła ze «światem», jak również szukanie nowych sposobów jego nawiązania nie będzie jednak możliwe bez uprzedniego odkrycia przez dorosłych chrześcijan własnego miejsca we wspólnocie Kościoła”⁹⁸. Katecheza dorosłych powinna prowadzić dorosłych do nawiązania osobistej relacji z Bogiem Ojcem, Synem Jezusem Chrystusem oraz Duchem Świętym, a także pomiędzy wszystkimi wiernymi w Kościele.

⁹⁵ Por. H. Lombaerts, *Poszukiwanie współczesnych...*, s. 130.

⁹⁶ KDWCh 69.

⁹⁷ CT 43.

⁹⁸ R. Buchta, *Wstęp*, w: „*Jesteśmy napełnieni Duchem Świętym*”. *Zeszyt Teologiczno-Pastoralny. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2017/2018 „Duch, który umacnia miłość 2017-2019”*, Katowice 2017, s. 6.

Z przeprowadzonych analiz nasuwają się dla katechezy dorosłych następujące wnioski:

1. Katecheza dorosłych powinna być „wpisana” w generalny program odnowy Kościoła i ma inicjować nowe formy stosunków Kościoła ze światem. Katecheza dorosłych powinna być włączona do programu pastoralnego, tak aby nie ograniczać się tylko do samych dorosłych.

2. Katecheza dorosłych powinna mieć „wymiar ewangelizacyjny”, a więc należy dążyć do tego, aby wspólnota chrześcijańska była przede wszystkim wspólnotą ewangelizacyjną. Nie powinna jedynie utrzymywać dotychczasowego stanu życia chrześcijańskiego, ale powinna posiadać wymiar ewangelizacyjny dostosowany do aktualnych potrzeb ludzi dorosłych.

3. Katecheza dorosłych musi posiadać „wymiar wspólnotowy”, ponieważ jest związana z życiem i doświadczeniem wspólnot ludzi wierzących. Powinna w duchu apostołskim nieustannie inspirować powstawanie nowych wspólnot kościelnych.

4. Katecheza dorosłych powinna stawać się „katechezą dojrzałą” i „autentyczną”, na miarę czasów współczesnych. Aby katecheza dorosłych spełniała swoje zadania musi być przede wszystkim katechezą odnowioną, wedle wizji obecnej dziś w świadomości kościelnej, jak to wyrażają oficjalne dokumenty. Musi być katechezą dorosłych, a jednocześnie „katechezą dojrzałą”. Tylko poprzez zwrócenie uwagi na warunki i wymagania dorosłych możliwe będzie uniknięcie niebezpieczeństwa poczucia przez nich zawodu i rozczarowania.

5. Katecheza dorosłych powinna stawać się „katechezą dzisiejszą”, to znaczy odpowiadającą wyzwaniom czasów współczesnych, związaną z warunkami kultury współczesnej. Szczery dialog z aktualną kulturą i zwrócenie uwagi na realne oczekiwania ludzi współczesnych są podstawowymi warunkami umożliwiającymi skuteczną katechizację dorosłych. Istnieje potrzeba dalszych badań teoretycznych i wskazań praktycznych dla jej realizacji we wspólnocie Kościoła⁹⁹.

Streszczenie

Artykuł stanowi refleksję nad katechezą dorosłych i możliwościami jej realizacji w oparciu o programy duszpasterskie Kościoła w Polsce. W pierwszej części artykułu zostały przytoczone fundamentalne kwestie dotyczące katechezy dorosłych w odniesieniu do założeń dokumentu, jakim jest program duszpasterski. Lektura programów duszpasterskich Konferencji Episkopatu Polski z ostatniej dekady wskazuje, że Kościół stoi przed złożonym wyzwaniem realizacji katechezy dorosłych w jej współczesnych uwarunkowaniach. Należy poszukiwać nowych, adekwatnych kierunków i form pracy duszpasterskiej Kościoła aby mówić o skutecznej katechezie dorosłych. W dalszej części artykułu zostały ukazane tre-

⁹⁹ Por. S. Łabendowicz, *Katecheza dorosłych częścią programu duszpasterskiego*, „Zeszyty Formacji Katechetów” (2009) nr 2, s. 31-42.

ści programów duszpasterskich, które zawierają główne przesłanie katechezy dorosłych. W ostatnim etapie wskazano możliwości realizacji katechezy dorosłych wynikające z założeń programów duszpasterskich Kościoła. Przeprowadzona w artykule analiza umożliwiła sformułowanie konkretnych wniosków duszpasterskich i katechetycznych o charakterze praktycznym. Wnioski te powinny zostać uwzględnione zarówno przez osoby odpowiedzialne za realizację katechezy dorosłych w parafiach, jak i tych, którzy w przyszłości będą programować tę najznakomitszą formę katechezy.

Słowa kluczowe: katecheza dorosłych, programy duszpasterskie, duszpasterstwo katechetyczne, duszpasterstwo dorosłych

ADULT CATECHESIS AS A REALISATION OF PRIESTLY PROGRAMMES OF THE CHURCH IN POLAND

Summary

This article is a reflection on adult catechesis and chances of its realization in accordance with priestly programmes of the Church in Poland. In the first part of the article, the author sets out the fundamental points concerning adult catechesis in relation to the assumptions of the document that is a priestly programme. The reading of the priestly programmes of Polish Episcopal Conference from the last decade indicates that the Church is facing a complex challenge of realization of adult catechesis in its contemporary conditioning. There is a need to search for new, adequate directions and forms of priestly work of the Church so as to talk about effective adult catechesis. The further part of the article depicts the content of priestly programmes which contain the main message of adult catechesis. The last part indicates the possibilities of the realization of adult catechesis resulting from the assumptions of priestly programmes of the Church. The analysis that was conducted by the author made the formulation of concrete priestly and catechetical conclusions of the practical nature possible. These conclusions should be included both by people responsible for realisation of adult catechesis in parishes and people who will programme this excellent form of catechesis in the future.

Keywords: adult catechesis, priestly programme, catechetical ministry, adult ministry

Riassunto

Il presente è una riflessione sulla catechesi degli adulti e sulle possibilità della sua attuazione basata sui programmi pastorali della Chiesa in Polonia. Nella prima parte sono presentate le questioni fondamentali riguardanti la catechesi degli adulti con riferimento alle ipotesi del programma pastorale. La lettura dei programmi pastorali della Conferenza Episcopale Polacca dell'ultimo decennio indica che la Chiesa affronta una complessa sfida per attuare la catechesi degli adulti nelle sue condizioni contemporanee. Si dovrebbe cercare

nuove direzioni e forme adeguate del lavoro pastorale della Chiesa per parlare di una catechesi efficace degli adulti. L'articolo presenta inoltre il contenuto dei programmi pastorali che contengono il messaggio principale della catechesi degli adulti. Nell'ultima parte sono state indicate le possibilità di catechesi degli adulti derivanti dalle ipotesi dei programmi pastorali. L'analisi svolta nell'articolo ha permesso di formulare specifiche conclusioni pastorali e catechistiche di natura pratica. Queste conclusioni dovrebbero essere prese in considerazione dai responsabili dell'attuazione della catechesi degli adulti nelle parrocchie e da coloro che in futuro programmeranno questa straordinaria forma di catechesi.

Parole chiavi: catechesi degli adulti, programmi pastorali, pastorale catechetica, pastorale degli adulti

BIBLIOGRAFIA

- Alberich E., Binz A., *Adulti e catechesi. Elementi di metodologia catechetica dell' età adulta*, Torino 2004.
- Alberich E., *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, Warszawa 2003.
- Alberich E., *La catechesi degli adulti*, w: *Andate e insegnate. Manuale di catechetica*, red. E. Alberich e U. Gianetto, Torino 2002.
- Bagrowicz J., *Przyszłość Kościoła w Polsce*, „Znak” nr 1 (1997).
- Balthasar von H.U., *Kim jest chrześcijanin?*, „Problemy Teologiczne” t. 6, Kraków 1999.
- Buchta R., *Wstęp*, w: *Jesteśmy napelnieni Duchem Świątym. Zeszyt Teologiczno-Pastoralny. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2017/2018 Duch, który umacnia miłość 2017-2019*, Katowice 2017.
- Chenu M.D., *Lud Boży w świecie*, Kraków 1968.
- Czerwiński Z., *Katechizacja dorosłych*, „Ateneum Kapłańskie” 91 (1978).
- Domingues M.P., *Parafia jako miejsce ewangelizacji*, PD 2001.
- Dziekoński S., *Rola rodziców w chrześcijańskim wychowaniu potomstwa*, w: *Komunikacja wiary w trzecim tysiącleciu*, red. S. Dziekoński, Olecko 2000.
- Iwaniuk H., *Wskazania Jana Pawła II dla katechezy*, „Horyzonty wiary” nr 1 (2000).
- Kampka F., *Moralny sens gospodarki w nauczaniu Kościoła*, w: *Problemy współczesnego Kościoła*, red. M. Rusecki, Lublin 1996.
- Kochel J., *Katecheza dorosłych w Kościele mediolańskim*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002.
- Komisja Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski, „Duch, który umacnia miłość”. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2017-2019, Katowice 2017.
- Komisja Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski, „Kościół domem i szkołą komunii”. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2010-2013, Poznań 2010.

- Komisja Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski, „Przez Chrystusa, z Chrystusem, w Chrystusie. Przez wiarę i chrzest do świadectwa. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2013-2017, Poznań 2013.
- Komisja Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski, Ramowy program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2005/2006-2009/2010 „Kościół niosący Ewangelię Nadziei”, Katowice 2005.
- Koska W., *Katechetyka*, Poznań 1993.
- Lombaerts H., *Poszukiwanie współczesnych modeli katechezy dorosłych*, Leuven 1998.
- Łabendowicz S., *Katecheza dorosłych częścią programu duszpasterskiego*, „Zeszyty Formacji Katechetów” (2009) nr 2.
- Łabendowicz S., *Współczesne wyzwania katechezy dorosłych*, „Zeszyty Formacji Katechetów” (2004) nr 1.
- Majewski M., *Tożsamość katechezy integralnej*, Kraków 1995.
- Mariański J., *Apostolstwo świeckich w Kościele*, w: *W dwudziestolecie Soboru Watykańskiego II*, red. J. Homerski, F. Szulc, Lublin 1987.
- Mariański J., *Kościół ludowy w poszukiwaniu nowej tożsamości społecznej*, „Znak” nr 1 (2000).
- Misiaszek K., *Katecheza dorosłych w dokumentach Kościoła*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002.
- Misiaszek K., *Programy duszpasterskie – pomoc czy przeszkoda?*, „Ateneum Kapłańskie” 85 (1993) z. 1.
- Miziołek W., *Drogi katechezy dorosłych*, w: *Ewangelizacja*, red. J. Krucina, Wrocław 1980.
- Miziołek W., *Wizja duszpasterskiej pracy Kościoła*, w: *Ewangelizacja*, red. J. Krucina, Wrocław 1980.
- Murawski R., *Katecheza w perspektywie trzeciego tysiąclecia*. Rozmowa E. Sakowicza, „Homo Dei” nr 1 (2000).
- Nycz K., *Implikacje katechetyczne adhortacji „Christifideles laici”*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” nr 5 (1990).
- Panuś T., *Zasada wierności Bogu i człowiekowi i jej realizacja w polskiej katechizacji*, Kraków 2001.
- Puchalski G., *Katecheza w kontekście nowej ewangelizacji w nauczaniu Jana Pawła II*, Olsztyn 2002.
- Piwowarski W., *Socjologia religii a teologia pastoralna i duszpasterstwo*, w: *Z badań nad religijnością polską. Studia i materiały*, Poznań-Warszawa 1986.
- Ratzinger J., *Kościół wspólnotą*, Lublin 1993.
- Ratzinger J., *Nowa pieśń dla Pana*, Kraków 1999.
- Remy J., *Kulturowe uwarunkowania religijności*, „Roczniki Filozoficzne” 19 (1971).
- Stala J., *Katecheza dorosłych w programie duszpasterskim parafii*, w: *Katecheza dorosłych*, K. Misiaszek, J. Stala (red.), Tarnów 2009.
- Stala J., *Współpraca środowisk w posłudze katechetycznej*, w: *Miejsca katechezy. Rodzina, parafia, szkoła*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 2005.

- Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej, *Wierni świeccy w Kościele*, www.archidiecezja.pl.
Śmigiel W., *Priorytety pastoralne Kościoła w Polsce w świetle adhortacji apostolskiej „Evangelii gaudium”*, „Roczniki Teologiczne” T. LXII z. 6 (2015).
- Tomasik P., *Charakterystyka „Dyrektorium ogólnego o katechizacji”*, w: *Katecheza Kościoła w świetle „Dyrektorium ogólnego o katechizacji”*, red. A. Hajduk, Kraków 1999.
- Tomasik P., *Miejsce katechezy dorosłych w duszpasterstwie Polskim*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002.
- Urbańczyk F., *Dydaktyka dorosłych*, Wrocław 1973.
- Woronowski F., *Przewodnik duszpastersko-apostolski. Synteza założeń uczestnictwa w posłanniczej działalności Kościoła*, Lubaczów-Łomża 1985.
- Wawrzynek K., *Katechizacja dorosłych*, „Katecheta” 15 (1971).
- Zimowski Z., *Otoczmy troską życie. Program katechetyczno-duszpasterski w roku 2008/2009*, „Zeszyty Formacji Katechetów” (2008) nr 4 (32).